

ÄKTA OCH FALSKT FRÅN HAITI

av Nils Färnström

Detektiverna Owen och Baggs i USA Secret Service arresterade Maximilian Maitret, 35 år gammal och med adress 235 West 22nd Street, New York City, där han bedrivit affärsverksamhet under firmanamnet Loyalty Stamp Co.

De båda detektiverna hade då i flera månader gjort efterforskningar för att avslöja förfalskare, som sysslat med en intensiv fabrikation av frimärken från Sydamerika och Västindien. Vid en undersökning på Maitrets kontor hittade de flera tryckplåtar, avsedda för framställning av haitiska frimärken samt tvåtusen nyttillverkade märken.

När Maitret fördes inför sergeant Lane på polisstationen, verkade han helt oberörd, och då detektiverna anklagade honom för att tillverka frimärken i syfte att sälja dem, sade han att de inte var avsedda för postalt bruk. Han tänkte — sedan de blivit stämplade — sälja dem till frimärkssamlare. Han medgav framt att han själv tillverkat frimärken från Haiti. Men när man frågade honom om han även förfalskat frimärken från andra länder, smålog han bara och sa: det får ni verkligen själv ta reda på.

Det var i en auktionslot hos Robson Lowe i England, som jag hittade ett gammalt tidningsurklipp, vilket berättade denna historia. Klippet satt uppklistrat på en sida med falsifikat från Haiti, och där fanns också ett prov på Maitrets konst — en ganska klumpig förfalskning av Haiti nr 1 — 1 centime med frihetsgudinnan.

Sperati har inte brytt sig om Haiti, men ökända artister som Fournier, Panelli, Bela Sekula och Demonteuil har gjort mer eller mindre lyckade imitationer. Dessutom finns det förfalskningar för att lura postverket, s. k. postala förfalskningar av samtliga valörer av den andra emissionen år 1882.

Det var år 1881 som Haiti utgav sina första frimärken. Dessförinnan hade man bl. a. använt engelska och franska frimärken, som såldes på landets postkontor. Vidare hade två rederier, nämligen HAPAG, dvs Hamburg—American Packet Company och engelska Royal Mail Steam Company egna frimärken för försändelser med sina fartyg från Väst-

Privatmärke för Hamburg-American Packet Company.

indien. De är inte alltför sällsynta i obegagnat skick men begagnade med poststämpel från Haiti rariteter och på helbrev känner jag bara till ett exemplar. Det är 10 cents rosa av Royal Mail Steam Co:s utgåva, och det såldes på auktion i Basel år 1966, då världens största specialsamling av Haiti gick under klubban. Det var den samling, som tillhörde dr Clarence Hennen i Chicago. Brevet, som betecknades som ett unikum, såldes för 7.000 Sfr.

Det är ganska egendomligt att många av Haitis billiga frimärken förfalskats i så stor utsträckning, inte minst 1902 års provisorier med påtrycket »MAI G^t Pre 1902», som man finner överallt i filatelistföreningarnas urvalshäften, i frimärksaffärerna och i samlingar där Haiti är representerat.

Haitis första frimärksserie utgjordes av sex valörer, 1, 2, 3, 5, 7 och 20 c. Motivet på dessa märken är frihetsgudinnan efter franskt mönster, tecknad av den haitiske skulptören, M. Laforesterie. Uppdraget att trycka denne serie anförtröddes den parisiske gravören M. G. Richard, och märkena trycktes på papper utan vattenmärke och med enfärgat tontryck i litografi. Upplagorna var förhållandevis små — störst för 1 centime, dvs 300.000 och minst för 20 centimes, 25.000.

När det gäller denna emission och senare finns i Postmuseum ett rikt studiematerial, nämligen Hans Lagerlöfs Haitisamling, som han donerade till museet, och som beskrivits av Nils Strandell i Katalog VI över frimärksdonationerna.

Där finns sålunda ett helark av 1 centime 1881 rekonstruerat av olika block samt ett stort antal enstaka märken av vilka en del är på brevstycken. Men där saknas helbrev med denna emissions märken. Nu är sådana brev stora rariteter, och högsta valören 20 centimes lär inte finnas på brev. Av senare emissioner är det emellertid rätt många helbrev i den Lagerlöfska kollektionen, och antalet brevstycken är rent av överväldigande. Av kanske största intresset är alla de olika skeppsstämplar, som är representerade.

I samlingen finns helfalsifikat av samtliga valörer av 1881 års emission. De är tillverkade av Fournier och har alla poststämplarna »Cap Haitien 13 sept. 1882». Fournier tillverkade även denna stämpel vilken det finns prov på i det stora falsifikatalbumet med hans produkter. Varken i Lagerlöfs samling eller i Fournieralbumet finns emellertid samtliga Haiti-falsifikat, som Fournier gjort. Han tillverkade nämligen två olika upplagor av 1881 års märken och dessutom en blå stämpel daterad »Port-au-Prince 7 Sept 81». Medan valörskölden i Fourniers första förfalskning inte uppvisar några av de för äkta märken karakteristiska linjerna i det vita fältet så har den andra förfalskningen dubblad bottenlinje. Denna andra förfalskning är i sin helhet mera lyckad och kan duperas även erfarna samlare. Av okänd förfalskare finns vidare några mycket primitiva helfalsifikat av 1881 års märken som lätt avslöjas dels genom sin färg och genom papperet dels genom de dåligt utförda bokstäverna i ovalens text.

Andra emissionen 1882 och den tredje 1886 har samma motiv som den första, nämligen frihetsgudinnan, men är tandade. De utgavs i samma valörer och är också tryckta på papper med litografiskt tontryck. Man använde för tryckningen tre olika plåtar och dessa går att skilja åt med ledning av nyanserna — dels tontryckets och dels märkesbildens. Märkena förekommer vertikalt eller horisontalt otandade.

Fournier har gjort helfalsifikat av 1882 års märken, och man finner även sådana tillverkade av Panelli. Jag har sett prov på Panellis 1 centime och 3 centimes, vilka genom sina mättade djupa färger i från originalmärkena avvikande nyanser inte torde vålla några problem för den som sett de äkta märkena. Panellis båda märken var försedda med imitationer av New York Port balkstämpel i svart.

År 1887 kom det första presidentmärket. Med bild av Salomon, som ser ganska jovialisk ut men var en hänsynslös diktator i likhet med de flesta av sina efterföljare. Eller som Fred Melville säger i sin bok, »The Postage Stamps of Hayti»:

»Han var en ökänd anhängare av ormdyrkarsekten under vars järn-hand landet i årtal suckade. Offentliga avrättningar och plundringar hörde till ordningen för dagen.»

Salomons porträttfrimärke utgavs i fyra valörer nämligen 1, 2, 3 och 5 centimes. De är ganska vanliga och billiga märken och uppvisar mycket obetydliga nyansskillnader. Av varje valör trycktes 500.000 exemplar.

Trots att de är så billiga märken, lär det finnas förfälskningar av dem. Jag har i varje fall sett 2 centimes i en rödviolett färg.

1891 kom en ny frimärksserie denna gång med republikens vapen som motiv — en palm med kanoner mot en bakgrund av fanor och spjut. Det blev fem valörer: 1, 2, 3, 5 och 7 centimes. 1893 och 1896 utkom nya vapenmärken på vilka teckningen av palmen är något ändrad och dessa serier kompletterades med 20 centimes-valören.

När det gäller dessa senare vapenmärken på vilka man ser en palm med nedhängande grenar, förekommer det ett stort antal falsifikat, vilka är lätta att skilja från originalmärkena dels genom att de har större format än dessa och dels genom att nyanserna är något avvikande. En del falsifikat är tryckta i andra färger än de äkta märkenas. De är vidare utförda i litografiskt tryck. En del är gjorda av Nietvelt och andra av Imperator Omnium Philatelique i Paris. Även Fournier lär ha försökt sig på att imitera dessa märken och det är troligt att de producerades någon gång kring sekelskiftet och de offererades på sin tid per 100 eller 1 000 stycken till hugade spekulanter. I allmänhet ser man dem obegagnade och tandade eller otandade, men ibland förekommer de även stämplade med någon sorts primitiv suddstämpel.

Av 1898 års emission med en mindre, mera kompakt vapenbild och av 1898 års med porträtt av presidenten Simon Sam känner jag inte till några falsifikat. Inte heller av 1890 och 1892 års provisoriska märken.

Skeppsstämpel på 3 cent 1891.

Det torde finnas 15 kanske flera olika påtrycksförfälskningar av denna emission. Författaren har 14 typer representerade i sin samling.

Karaktäristiskt för de flesta av dem är den stora och breda nollan i »1902». Men även andra avvikelser förekommer när det gäller siffror och bokstäver i påtrycket.

3206

1891

Continued

3 centimes

Half Size

"Jamaica Transit"

"Le Havre - Seine Inférieure"

"Loggia F. Png. St. No. 2"

"Loggia F. Png. St. No. 2"

"S.S. Altemar"

"S.S. Altemar"

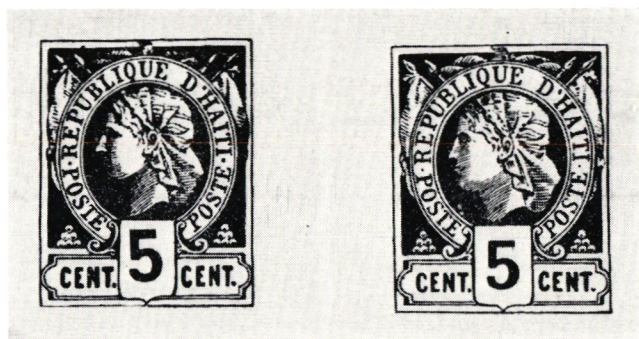

Two Stamps
1891 & 1892

"Zug (Schweiz) - Vorname, Nachname, Zug"

En sida med olika skeppsstämplat ur Lagerlöfs samling.

Jag känner bara till upphovsmannen till ett av dessa falska påtryck. Det är den på sin tid ökände förfalskaren Bela Sekula, som lät göra en stämpel, där G i »G^t» ser ut som ett stort C. Denna förfalskning finns representerad i Lagerlöfs samling med några exemplar.

T. v. äkta 5 c 1882 och t. h. Fourniers förfalskning av detta märke.

I min samling har jag några fyrblock och ett tioblock med mycket prydliga omvända påtryck. De är alla påtryckta i Paris av någon firma, som hette J. M. Passmore Pacific Importing Co. Bland de olika förfalskningarna finns ett påtryck som kan vara svårt att skilja från de äkta. Allt i detta påtryck stämmer nämligen utom en liten detalj — »t» i G^t är helt rundat nedtill, och dessutom är ramen alltid obruten.

Simon Sam-serien består av inte mindre än 15 olika märken i valörer från 1 centime till 1 gourde. På en del av dem ser man vapenmotivet och på andra porträtt av Simon Sam i kombination med vapnet.

När Simon Sam i maj 1902 störtades, lät en interimregering förse såväl de kurserande frimärkena med hans porträtt som de med enbart vapenmotivet — samt de första lösenmärkena utgivna år 1898 — med påtryck »MAI G^t Pre 1902.» Liksom fallet var med tidigare provisorier uppstod vid tryckningen en del fel som dubbla och omvända påtryck, men det intressantaste är att de gav upphov till ett stort antal förfalskningar.

Falska övertryck på frimärken är ofta mycket svåra att avslöja och förutsätter i regel kännedom om hur de äkta tillkommit och hur de ser ut. I Lagerlöfs samling finner man ett stort antal påtrycksförfalskningar av 1902 års emission, och av dessa rubriceras en del som äkta.

Strandell har i sin beskrivning av denna emission delat in övertrycken i typ 1, typ 2 och typ 3 och uppgivit att typ 1 är det ursprungliga äkta övertrycket, som framställdes i statstryckeriet i Port-au-Prince på Haiti. Typ 2 skulle då vara ett nytt statligt sanktionerat påtryck utfört med en stämpel, som beställdes från utlandet. Nu förhåller det sig emellertid så att även typ 2 är en förfalskning — beställning av denna stämpel gjordes av postdirektören i Haiti, då han ville tillgodose efterfrågan på dessa påtrycksmärken från samlare och handlare.

De klumpigaste falska påtrycken är emellertid lätta att skilja från de äkta. Ett har mycket deformerade siffror och fula bokstäver och på ett annat är ramen krokig både t. v. och nedtill.

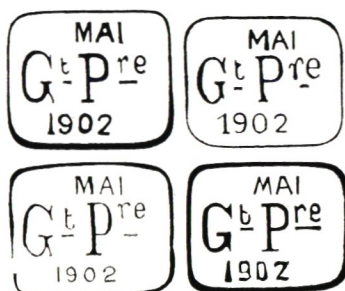
Det är ganska märkligt att man i en modern frimärkskatalog — Michel 1967 — fortfarande kan finna helt missvisande uppgifter om dessa påtryck. Där sägs nämligen att man kan skilja på tre påtryck — det äkta, ett statligt nytryck och *en* förfalskning.

År 1904 utkom en ny emission och för att fira hundraårsminnet av Haitis nationella frigörelse valde man som motiv olika presidentporträtt. Det blev tre »nationens hjältar», som avbildades. På det första märket i serien — 1 centime — valde man emellertid vapentypen men på 2 och 5 centimes en bild av Toussaint L'Ouverture, på 7 och 10 centimes J. J. Dessalines och på 20 och 50 centimes A. Petion. 1 centime trycktes i djuptryck, medan de andra valörerna framställdes så att man tryckte mittbilden i djuptryck och ramen i litografiskt tryck. En del märken av denna och följande serie försågs med ett kontrollpåtryck, som blev rätt godtyckligt placerat varför man finner märken med vågrätt, diagonalt, lodrätt, omvänt eller dubbelt kontrollpåtryck. Samma gäller nästa serie med president Nord Alexis bild, vilken utkom i sex valörer, nämligen 1, 2, 5, 10, 20 och 50 centimes.

Av båda emissionerna finns olika förfalskningar. Av den första sådana där hela märket är tryckt i litografi och av den andra privata nytryck utförda med stulna klichéer av Demonteuil eller Demonteuil d'Oliveira, som han själv kallade sig. Han torde även ha tillverkat falska stämplat. Fournier har gjort en del falska påtryck — kontrollpåtrycken Poste Paye.

Att definitivt skilja en del av dessa privata nytryck med de stulna klichéerna från äkta märken tycks vara omöjligt. Amerikanska haitispecialister har förklarat att de inte med säkerhet kan avgöra om vissa av dessa märken är äkta eller falska.

När man år 1906 måste ha olika märken för in- och utlandspost beroende på att alla postförsändelser till utlandet måste baseras på guldmyntfot, lät man övertrycka en del av 1898 års emission (Simon Sam) med »Service Extérieur Provisoire En Piastres Fortes». Detta i avvaktan på en ny emission för utlandsbruk, vilken beställts från American Bank Note Company i New York men inte hunnit levereras i tid.

Falsa övertryck på 1898 års frimärken. Det vänstra 5 centimes är s. k. typ II som antogs vara ett statligt nytryck men som är en förfälskning.

Det nedersta påtrycket t. h. är ovanligt klumpigt utfört med ojämna siffror och bokstäver. Men samtliga påtrycksförfälskningar som här avbildas är relativt lätta att avslöja.

Upplagorna på dessa provisoriska hårdvalutamärken var små — av valören 20 centimes trycktes sålunda endast 4.200 exemplar. Vid tryckningen uppstod omvända påtryck av alla valörer utom en och vidare förekom dubbla påtryck — de senare mycket sällsynta.

Ett block av den »postala» förfalskningen av 2 centimes. Lägg märke till hur regelbundet formade och placerade valörsiffrorna är. Där finns inte de oregelbundenheter och småfel som man skulle ha funnit på ett sådant block med äkta märken. Från Clarence W. Hennans samling.

Av dessa påtryck finns det fyra olika förfalskningar av vilka tre är relativt lätta att skilja från de äkta, medan det fjärde endast företer en mycket obetydlig olikhet. I regel är falska påtryck gjorda i en distinkt och klar röd färg. Då dessa förfalskningar uteslutande gjordes för att lura filatelister så förekommer de knappast på brev. Något sådant brev lär i varje fall ej vara känt.

Medan man utan större svårighet kan urskilja detaljerna i 1902 års påtrycksförfalskningar är det ofta mycket svårt att se dem i 1906 års eftersom den röda färgen i många fall flyter så ihop med frimärksbilden att man knappast kan se de karaktäristiska kännetecknen. Ett vanligt kännetecken på dessa falska påtryck är emellertid att det översta lövornamentet i ovalens översta del har formen av ett tjockt kompakt streck.

Tête-bêche ur Clarence Hennans samling. Var länge det enda kända paret. I juni år 1968 såldes emellertid i London en stor samling vilken sedan år 1914 varit deponerad i ett bankvalv. I denna samling fanns en stor kollektion Haiti som bl. a. innehöll ett par och två fyrblock med tête-bêche av 2 centimes.

I Lagerlöfs samling är ungefär 50 % av 1906 års påtrycksmärken falska. Strandell tycks emellertid ej ha känt till dem och nämner inte någonting om dem i sin förteckning, där samtliga märken anges som äkta.

De postala förfälskningarna av 1882 års emission är relativt välgjorda. De framställdes i litografiskt tryck i stället för boktryck och med annan tandning än originalmärkenas. Dessa har tandning $13\frac{1}{2}$, medan falsifikaten är tandade 14 eller 16. De saknar litografiskt tontryck och papperet är vitt eller gråaktigt vitt. Då bild och valörsiffra trycktes samtidigt, finner man inte de karaktäristiska olikheter i frimärksbilden, som kännetecknar de äkta, där man hade klichéer med

urtagningar för valörfälten. Man använde för dessa äkta märken »pluggar» med siffror, vilka fastsattes på bildplåten och växlad vid tryckningen av de olika valörerna. Detta medförde att vissa fel och ojämnheter uppstod i trycket.

På de falska märkena kan man spåra en del olikheter i bilden. Gudinans ansikte har t. ex. spetsigare näsa utan synbara näsborrar och läpparna är tunnare etc.

När de postala förfalskningar först kom ut i marknaden, ansågs de som äkta och som stora sällsyntheter. I likhet med andra postala falsifikat har de med tiden fått ett relativt stort värde. De noteras i Yvert och speciellt de obegagnade med tandning 16 är eftersökta. På auktionen i Basel då Clarence Hennans samling styckades, såldes ett obegagnat 20-block med 2c-märket för 1.300 Sfr, vilket är ett relativt kraftigt pris för falsifikat.

Brev med dessa postala förfalskningar är ytterligt sällsynta och filatelistiska dyrgripar. Det fanns två sådana i Hennans samling, och det ena såldes i Basel för 2.200 Sfr. Det var frankerat med ett par av 5 c. och hade sänts från Cap Haitien till Dresden.

Det finns en del essayer och provtryck av Haitiska märken av vilka en del är mycket sällsynta ja i en del fall unika. Den första essay man känner till gjordes för president Soloque, som lät utropa sig till kejsare Faustin I. Det är en mycket pampig essay med två lejon och en vapensköld och inskriptionen Faustin I Empereur. Den resulterade emellertid inte i något utgivet märke.

En del av dessa essayer har rubricerats som fantasimärken utan någon officiell bakgrund, alltså privata skapelser. Det har dock visat sig svårt att i en del fall fastställa deras status. Det var nämligen så, berättas det, att gravörer och tryckeriägare förr i tiden brukade göra iordning portföljer innehållande prov på deras arbete med nya emissioner och uppvakta postmyndigheterna i olika länder med dessa. Många små länder erhöll på detta sätt en god service när det gällde frimärksutgivningen. I många fall kan det då tänkas att vederbörande företagare fått i uppdrag att försöka framställa ett lämpligt frimärke.

På den tiden var man ju inte heller så noga med om försöksmärken och provtryck sedermera så att säga kom ut bakvägen. Det lär inte ha varit någon större svårighet för frimärkshandlare att få köpa både plåtar och tryck för att sedan sälja sådana försöksmärken till samlare.